

УДК 811.581'366'373'38'06:821.581-31Мо Янь
DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2026-216-30>

ГУСТАТИВНІ ЕПІТЕТИ В КИТАЙСЬКОМОВНІЙ ПРОЗІ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ

GUSTATORY EPITHETS IN CHINESE PROSE: STRUCTURAL AND SEMANTIC ASPECTS

Нестеренко О. О.,

orcid.org/0000-0003-2294-1664

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри мов і літератур

Далекого Сходу та Південно-Східної Азії

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ця стаття присвячена вивченню структурно-морфемних та семантичних особливостей густативних епітетів сучасної китайської мови на матеріалі роману Мо Яня «Червоний гаолян: історія одного роду» («红高粱家族», 1987 р.). Встановлено, що у китайському мовознавстві густативні лексичні одиниці (感觉词) належать до сенсорної лексики та охоплюють базові лексеми 苦 (гіркий), 酸 (кислий), 甜 (солодкий), 辣 (гострий) та 咸 (солоний).

У функції прикметників густативні одиниці можуть поєднуватись з конкретними та абстрактними іменниками. Прості та складні густативні епітетні структури здебільшого формуються за допомогою частки 的. Простий смаковий епітет складається з однієї густативної морфеми, складний – з двох морфем або прислівника ступеню та густативної морфеми.

У ході аналізу матеріалу дослідження виявлено, що морфему 苦 (гіркий) використано 125 разів, у емоційно-експресивній сфері здебільшого вказує на біль, переживання та сум. Так, при описі зовнішності, звуків та боротьби Мо Янь активно залучає епітет 痛苦 (болісно-гіркий). Морфему 酸 (кислий) використано 38 разів, але на відміну від 苦 (гіркий), вона функціонує в епітетних структурах для предметного опису. Прослідковуємо, що смакові структури з морфемою 甜 (солодкий) зустрічаються 46 разів та утворюють образні елементи як з позитивною, так і з негативною конотацією. Лексичну одиницю 辣 (гострий) використано 30 разів, у складі епітетної структури вона здебільшого поєднується з морфемами 热 (гарячий), 老 (старий, витриманий) та 火 (вогняний). Визначено, що експресивно-виражальна сфера епітетів з морфемою 辣 (гострий) несе негативну конотацію, вказуючи на важкі переживання. Густативна морфема 咸 (солоний), яку у проаналізованому романі використано 33 рази, також надає негативного забарвлення епітетній структурі, створюючи експресивно-оцінне відчуття огиди.

У статті також окреслено стилістичний потенціал редуплікації, особливості густативних епітетів із вторинним смаковим значенням та морфемою 淡 (прісний).

Ключові слова: Епітет, густативна лексика, смак, стилістика, китайська мова, Мо Янь.

This article is dedicated to the study of structural-morphemic and semantic features of gustatory epithets in modern Chinese, based on the material from Mo Yan's novel «Red Sorghum: A Family History» («红高粱家族», 1987). It has been established that in Chinese linguistics gustatory lexical units (感觉词) belong to sensory vocabulary and encompass basic lexemes such as 苦 (bitter), 酸 (sour), 甜 (sweet), 辣 (spicy) and 咸 (salty).

As adjectives, gustatory units can combine with both concrete and abstract nouns. Simple and complex gustatory epithets are predominantly formed using the particle 的. A simple gustatory epithet consists of a single gustatory morpheme, while a complex one consists of two morphemes or an adverb of degree combined with a gustatory morpheme.

During the analysis of the research material it was found that the morpheme 苦 (bitter) was used 125 times, predominantly indicating pain, suffering and sorrow in the emotional-expressive sphere. For instance, when

© Нестеренко О. О., 2026

Стаття поширюється
на умовах ліцензії
відкритого доступу (CC BY 4.0)

describing appearances, sounds, and struggles, Mo Yan actively employs the epithet 痛苦 (painfully bitter). The morpheme 酸 (sour) was used 38 times, however, unlike 苦 (bitter), it functions in epithetic structures for object description. It was observed that gustatory structures with the morpheme 甜 (sweet) appeared 46 times and create imagery elements with both positive and negative connotations. The lexical unit 辣 (spicy) was used 30 times, where it predominantly combines with morphemes like 热 (hot), 老 (old, aged), and 火 (fiery) within epithetic structures. It was noted that the expressive sphere of epithets containing 辣 (spicy) carries a negative connotation, indicating heavy emotional experiences. The gustatory morpheme 咸 (salty), which was used 33 times in the analyzed novel, also imparts a negative hue to the epithetic structure, creating an expressive-evaluative sense of disgust.

The article also outlines the stylistic potential of reduplication, features of gustatory epithets with secondary taste meanings and the morpheme 淡 (bland).

Key words: Epithet, gustatory vocabulary, taste, Stylistics, Chinese language, Mo Yan.

Постановка проблеми. Розуміння особливостей функціонування стилістичних тропів у мові є одним з ключових аспектів ефективної міжкультурної комунікації. Водночас художній текст характеризується органічним поєднанням одиниць мови, які семантичним тлом пов'язані із відчуттями, емоційністю та чуттєвістю [1, с. 18]. Як відомо, епітети «характеризуються високою емотивно-експресивною зарядженістю, оцінністю й образністю» та є елементами створення художніх образів [2, с. 145].

Епітет є своєрідним художнім означенням, адже описує ознаку чи властивість чогось. Виділяють епітети-кольороназви, одоративні (запахові), густативні (смакові), тактильні, акустичні та емотивні епітети [3, с. 281–298]. Як зазначає І. Прожогона, термін «густативний» є вужчим за своїм значенням, ніж «кулінарний» та «гастрономічний», адже вказує саме на смакові якості [4, с. 202], а особливості сприйняття смакових характеристик у художньо-стилістичному розрізі віддзеркалюють культуру різних народів. У цьому ж аспекті актуальним постає і вивчення густативних епітетів сучасної китайської мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стилістичний потенціал та асоціативно-образні функції епітетів сучасної української прози постають об'єктами дослідження Г. Асмаковської та Г. Ковальової, у праці яких окреслено епітетні сполуки різного семантичного наповнення, зокрема і зі смаковою образністю [1]. С. Ковпик, аналізуючи «густативний образ», зауважує, що це поняття охоплює цілісну систему змістовно-формальних, сутнісних та якісно-функціональних аспектів, котрі утворюють «ряди ольфатично-смакових та густативно-зорових вимірів» [5, с. 26]. Густативність вказує не лише на багатогранність якісно смакових характеристик, а й корелюється із планом філософсько-естетичного вираження [5, с. 39]. Водночас О. Волошина визначила специфіку функціонування густативної лексики у художньому мовленні як вагомому компоненту мовної картини світу. Дослідниця підкреслює, що найменування смаку корелюються з перцептивною складовою, належать до сенсорної лексики й можуть слугувати засобами творення художньої образності [6].

Їнь Чжун (Yin Zhong) та Чужень Хуан (Chu-Ren Huang) здійснили корпусне вивчення густативної лексики китайської мови, результати їх дослідження виявили тісний зв'язок між тактильними та смаковими відчуттями, що і репрезентується одиницями мови [7].

До вивчення метафоричного значення густативної лексики китайської мови звертається і Лі Яньянь (李艳艳), яка проаналізувала пряме та ідіоматичне значення «слів смаку» у китайській мові, а також представила рекомендації щодо особливостей їх викладання [8].

Мета дослідження. Метою цієї статті є аналіз морфемної структури та семантичних особливостей густативних епітетів сучасної китайськомовної прози. Для досягнення цієї мети було виокремлено такі завдання: 1) визначити основні підходи до тлумачення поняття густативної лексики; 2) окреслити особливості будови епітетної структури китайської мови; 3) проаналізувати густативні епітети з морфемами 苦 (гіркий), 酸 (кислий), 甜 (солодкий), 辣 (гострий) та 咸 (солоний). Як відомо, роман нобелівського лауреата Мо Яня (莫言) «Червоний гаолян: історія одного роду» («红高粱家族», 1987 р.) [9] характеризується використанням виразних

натуралістичних звукових, колірних та смакових елементів [10, с. 130], тож може слугувати матеріалом для аналізу структурно-семантичних особливостей густативних епітетів в китайсько-мовній прозі.

Виклад основного матеріалу. У контексті лексикології китайської мови виділяють сенсорну лексику (感觉词), яка охоплює одиниці на позначення тактильних (触觉), смакових (味觉), одоративних (嗅觉), слухових (听觉) та зорових (视觉) чуттів [11, с. 2295].

В китайському мовознавстві на позначення густативної лексики використовують термін 味觉词. До цієї категорії слів традиційно відносять такі базові лексеми як 苦 (гіркий), 酸 (кислий), 甜 (солодкий), 辣 (гострий) та 咸 (солоний) [8, с. 1–4]. У функції епітетів ці прикметники поєднуються з: 1) конкретними іменниками, наприклад: 咸鸡蛋 (солоні яйця), 辣椒 (гострий перець), 酸杏子 (кислі абрикоси), 咸水 (солоня вода) та 2) абстрактними іменниками, наприклад: 苦的生活 (гірке життя), 甜的梦想 (солодкі мрії).

Епітетні структури в китайській мові здебільшого утворюються за допомогою частки 的. Простий епітет формується з однієї морфеми, наприклад: 甜的微笑 (солодка посмішка), 苦的活儿 (гірка буденність). Водночас структура складного епітету може бути двох типів: 1) густативна морфема 1 + густативна морфема 2, наприклад: 甜酸的滋味 (кисло-солодкий смак) або 2) прислівник ступеня + густативна морфема, наприклад: 最苦的活儿 (найгіркіше життя), 非常辣的(酒) (дуже гострий алкоголь) [12, с. 106].

Морфема 苦 (гіркий) у емоційно-експресивній сфері здебільшого вказує на біль, переживання та сум (наприклад, 苦痛 (страждання), 苦恼 (муки), 苦闷 (печаль)). Хоча ці емоції дещо відрізняються, їх усі можна розглядати як перенесення смакового слова «гіркий» у психологічно-емоційну парадигму за допомогою метафори. Гіркота виражає високий ступінь неприємних смакових переживань, люди «мають найвищу чутливість до гіркоти та найнижчу толерантність до неї», тому, коли відчувають «гіркоту», часто асоціюють її з речами, що викликають біль [13, с. 111].

У романі «Червоний гаолян: історія одного роду» морфема 苦 зустрічається 125 разів, вона здебільшого формує епітетні структури, що вказують на важке життя, працю та скорботу, наприклад: 烧酒作坊里最苦的活儿是出甑。(Найскладніша (найгіркіша) робота на винокурні – випарювання).

Задля досягнення високого художньо-експресивного ефекту у проаналізованому романі Мо Янь активно використовує епітет 痛苦 (болісно-гіркий). Наприклад: 和尚的眼神是痛苦的、可怜的, 他一时感到非常后悔。(Очі ченця були болісно-гіркі, його раптом охопила скорбота). Цей епітет здебільшого слугує художнім означенням при описі зовнішності (痛苦的老脸 (зболіле обличчя)), звуків (痛苦的呻吟声 (болісно-гіркий стогін), 痛苦的嚎叫 (болісне виття)) та боротьби (痛苦的挣扎 (гірка боротьба)). Як і в українській мові, в китайській прослідковуємо функціонування виразу 痛苦的泪水 (гіркі сльози).

Як зазначає Чу Цзяці (褚佳琦), слово 酸 (кислий) часто використовується для опису фізичної втоми, смутку та іронії, як-от у виразі 吃不到葡萄说葡萄酸 (виноград дістати не можеш, а кажеш, що він кислий), тобто в емоційно-експресивному аспекті ця одиниця здебільшого асоціюється з негативними емоціями [14, с. 559].

Морфему 酸 (кислий) у романі «Червоний гаолян: історія одного роду» використано 38 разів, але на відміну від 苦 (гіркий), вона функціонує в епітетних структурах для предметного опису, наприклад: 汗酸的黑泥 (кисла чорна багнюка), 酸麻肿胀的肩头 (кисло-занімілі плечі). Очевидно, що епітети з цією морфемою метафорично створюють важку, пониклу атмосферу: 但父亲只喊了一遍, 就被酸麻的泪水堵塞了咽喉…… (Але щойно батько крикнув один раз, як його горло перехопили кисло-німі сльози).

Образні функції морфеми 甜 (солодкий) в китайській мові пов'язують з спогадами (甜美的回忆 (солодко-прекрасні спогади)), приємним звуком (甜甜的声音 (солоденький голос)), успіхом (甜头 (користь, вигода)), гарним настроєм (心情甜蜜了。(Настрій покращився.)). Цікаво,

що в китайській мові «солодкість» може приписуватись і певним негативним явищам, наприклад: 甜蜜的痛苦 (солодко-медові турботи), 甜甜的死亡 (солодка смерть) [15, с. 20–21].

У романі Мо Яня прослідковуємо, що епітетні структури з морфемою 甜 зустрічаються 46 разів та утворюють образні елементи як з позитивною конотацією (甜蜜的呼吸声 (солодко-медове дихання), 甜美笑容 (солодка посмішка)), так і з негативною (腥甜的热血味道 (солодко-рибний запах гарячої крові)). Подекуди разом з епітетами використовується густативна лексика у порівняннях: 一股淡淡的、甜甜的、似酒非酒的味儿从木甑里透出来 (З дерев'яного пароплава долинав слабкий, солодкий аромат, чимось схожий на вино).

Варто зауважити, що окрім морфем 甜 на позначення «солодкий» у китайській мові використовують також і морфему 甘, наприклад: 甘饴的回味 (солодко-сиропний післясмак), 甘苦的味道 (солодко-гіркий смак).

Як зазначає Цзі Вей, семантика густативної морфем 辣 (**гострий**) охоплює не лише сферу смакового чуття, а й може вказувати на опис статури жінки (辣妹 (гаряча дівчина)), душевні переживання (辣眼睛 (випікає очі, боляче дивитись)), поведінку та характер (泼辣 (грубий, сварливий)) та стиль мовлення (辛辣 (сатира, гострий на язик)) [16, с. 1138].

У романі «Червоний гаолян: історія одного роду» лексичну одиницю 辣 (гострий) використано 30 разів, у складі епітетної структури вона здебільшого поєднується з морфемами 热 (гарячий) (两股热辣辣的泪水 (дві гарячо-гострі сльозини)), 老 (старий, витриманий) (两滴老辣的泪水 (дві гострючі сльозини)) та 火 (вогонь) (火辣辣的痛楚 (пекельний біль)). Прослідковано, що експресивно-виражальна сфера епітетів з густативною морфемою 辣 несе негативну конотацію, вказуючи на важкі переживання та високий прояв емоцій: 爷爷接过小姑姑, 低头看着她因极度痛苦而抽搐着的小脸, 两滴老辣的泪水啪哒啪哒落下来。(Дідусь прихилив до себе тітку, подивився на її маленьке личко, яке корчилося від нестерпного болю, і дві гострі сльозинки покотились по його щоках).

Метафоричне значення слова 咸 (**солоний**) характеризується негативною конотацією, адже може транслювати байдужість та невизначеність. Так, воно може використовуватись для опису когось, хто не реагує ні на що, наприклад: 平时不怎么发信息忽冷忽热不咸不淡 (Він зазвичай не надсилає повідомлень, а його ставлення непослідовне: ні тепле, ні холодне (досл. ні солоне, ні прісне)). Також зустрічається ідіома 咸鱼翻身 (солоні риба перевертається), яка описує зміни у житті людини після зіткнення з негараздами [14, с. 560].

У ході дослідження простежуємо, що густативна морфема 咸 (солоний), яку у романі використано 33 рази, також надає негативного забарвлення епітетній структурі, наприклад: 女人的腥咸气息 (рибно-солоний запах жінки), 嘴里的咸滋味 (солоний смак у роті). При цьому створюється експресивно-оцінне відчуття огиди: 它瞅准机会叮到爷爷臂上沾血的白布上, 一边从嘴里往外吐唾沫, 一边往嘴里吸食腥咸的血。(Вона (муха) скористалася нагодою вкусити закривавлену білу тканину на руці дідуса, випльовуючи слину та всмоктуючи солону кров у рот).

Г. Асмаковська та Н. Шарманова зазначають, що смакові епітети можуть репрезентувати ідейно-естетичні настанови та художній вимір через вторинне смакове значення [1, с. 290–291]. До таких одиниць у проаналізованому романі можемо віднести слово 蜂蜜 (медовий), наприклад: 蜂蜜的甘饴回味 (медовий післясмак). Також Мо Янь активно формує епітетні структури, поєднуючи різні за значенням густативні морфем, наприклад: 酸甜气息 (кисло-солодкий запах), 麻辣的痛楚 (терпко-гострий біль), 腥甜的气味 (рибно-солодкий запах), 苦涩微甘的气味 (кисло-терпкий солоденький аромат). Для емоційно-експресивного підсилення художнього змісту прослідковуємо використання редуплікації густативних епітетів: 甜甜的微笑 (солоденька посмішка), 辣辣的泪水 (пекельно гострі сльози).

Варто також зазначити, що в китайській мові є вираз 酸甜苦辣 (досл. кислий, солодкий, гіркий, гострий (про життєвий досвід)). У романі використано саме цей вираз, щоб художньо описати переживання героя: 心中虽有千般滋味却说不出个甜酸苦辣。(Хоча моє серце сповнене тисячею емоцій, я не можу описати їх як солодкі, кислі, гіркі чи гострі).

Вважаємо, що до густативних епітетів також можна віднести структури, які містять морфему 淡 (прісний), Мо Янь здебільшого їх використовує для опису запахів, наприклад: 淡淡的味儿 (прісний аромат), 淡雅的腥气 (простий запах сирої риби), 淡薄的硝烟 (прісний аромат пороху).

Густативні епітети можуть також поєднуватись із: 1) одоративною лексикою: 它压倒了薄荷的幽香, 压倒了高粱的甘苦... (Він перебив ледь помітний *аромат м'яти та гірко-солодкий смак гаоляну*...); 2) лексикою на позначення тактильних чуттів:呼吸着又甜又凉的空气 (...вдихаючи *солодке та прохолодне повітря*); 3) колірними епітетами: 一个令人心酸的黑布补丁 (*чорна латка, що розривала серце* (досл. гірке серце)); 4) емотивними елементами: 和尚的眼神是痛苦的、可怜的..... (*Погляд монаха гіркий та жалібний*...).

Висновки. Отже, густативні епітети в сучасній китайськомовній прозі формуються морфемами 苦 (гіркий), 酸 (кислий), 甜 (солодкий), 辣 (гострий) та 咸 (солоний). Вони не лише виражають фізичні характеристики смаку, а й транслюють емоційно-експресивну складову художнього тексту. У романі Мо Яня «Червоний гаолян: історія одного роду» морфема 苦 формує епітетні структури, що вказують на важке життя, працю та скорботу, особливо частотно вживаним є епітет 痛苦 (болісно-гіркий), а епітети з морфемою 苦 метафорично створюють важку, пониклу атмосферу. Епітетні структури з морфемою 甜 в китайській мові вказують не лише на позитивні емоції, а й навпаки – описують негативні явища. Експресивно-виражальна сфера епітетів з густативними морфемами 辣 та 咸 вказує на негативну ситуацію та важкі переживання. Китайськомовні густативні епітети можуть поєднувати різноманітні смакові морфеми та редулюватись.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Асмаковська Г. Г., Ковальова Г. М. Стилістичний ресурс епітета в забезпеченні виразності й оригінальності мовлення. *Закарпатські філологічні студії*. 2025. Вип. 39. Т. 1. С. 15–20. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.39.1.2>.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля–К., 2006. 716 с.
3. Сучасний художній дискурс: мовностилістичний вимір / за ред. Ж. Колоїз. Кривий Ріг : ФОП Маринченко С.В., 2024. 406 с.
4. Прожогіна І. Варіативність, структура і функціонування термінології кулінарної лінгвістики. *Актуальні питання гуманітарних наук. Мовознавство. Літературознавство*. 2025. Вип. 84. Т. 3. С. 198–205. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/84-3-28>.
5. Ковпик С. І. Поетика густативів (на матеріалі творів української прози XIX ст.) : монографія. Кривий Ріг, 2014. 179 с.
6. Волошина О. В. Особливості вживання і функціонування тактильної лексики та густативної лексики у художньому мовленні. *Наукові записки. Серія: Соціально-гуманітарні науки*. 2014. Вип. 3. С. 6–15. URL: <https://repository.vsau.org/getfile.php/9268.pdf> (дата звернення: 02.01.2026).
7. Yin Zhong, Chu-Ren Huang, Sicong Dong. Bodily sensation and embodiment: a corpus-based study of gustatory vocabulary in Mandarin Chinese. *The Journal of Chinese Linguistics*. 2022. Vol. 50. no. 1. 196–230 pp. DOI:10.1353/jcl.2017.0102
8. 李艳艳. 味觉词与熟语及其引申义的教学研究. 中国高校人文社会科学信息网. 2022. 1–8 页. URL: <https://www.sinoss.net/upload/resources/file/2022/02/16/30168.pdf> (дата звернення: 02.01.2026).
9. 莫言. 红高粱家族. 北京: 当代世界出版社. 2003. 323 页.
10. Дроздовський Д. І. Репрезентація «галюцинаторного реалізму» в романах Мо Яня. *Китаєзнавчі дослідження*. 2021. № 2. С. 124–135. DOI: <https://doi.org/10.51198/chinesest2021.02.102>.
11. 刘洪超, Francesca Striklievers, 黄居仁. 现代汉语通感的自动抽取及映射方向性. *计算机工程与科学*. 2015. № 37 (12). 2294–2299 页. URL: <https://ira.lib.polyu.edu.hk/bitstream/10397/68555/1/2015005050.pdf> (дата звернення: 02.01.2026).
12. Нестеренко О. О. Структурно-семантичні особливості кольористичних епітетів у сучасній китайськомовній прозі (на матеріалі роману Мо Яня «Червоний гаолян: історія одного роду»). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Східні мови та літератури*. 2025. № 1 (31). С. 105–110. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-242X.2025.31.12>.

13. 李晶晶. 基于语料库的中日味觉词“苦”和「苦い」的对比研究. 现代语言学. 2024. № 12 (8). 108–118 页. DOI: <https://doi.org/10.12677/ml.2024.128668>.
14. 褚佳琦. 味觉中“酸”和“咸”的语义变化及其文化心理探究. 现代语言学. 2024. № 12 (1). 556–561 页. DOI: <https://doi.org/10.12677/ml.2024.121078>.
15. 陈哲卿, 王婀娜. 汉语味觉词“甜”词义扩展研究. 语言文学学术研究. 2024. № 4 (353). 19–21 页.
16. 季薇. 对外汉语中多义词“辣”的习得分析与教学建议. 教育进展. 2024. № 14 (2). 1136–1142 页. DOI: <https://doi.org/10.12677/ae.2024.142173>.

Дата першого надходження статті до видання: 13.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.04.2026